

Met een prijswinnaar aan de slag – *Wil* van Jeroen Olyslaegers

1. Inleiding

Elk jaar worden een aantal literaire prijzen uitgereikt. Het loont volgens ons de moeite om met een prijswinnaar in de klas aan de slag te gaan. Prijswinnaars en de media-aandacht die ze krijgen, kunnen helpen om leerlingen aan het lezen te brengen. Bovendien zijn prijswinnaars een dankbare instap om leerlingen kennis te laten maken met de literaire actualiteit. Een bijkomend voordeel is dat je van dergelijke boeken veel achtergrondinformatie en audiovisueel materiaal vindt.

In deze sessie delen we een sjabloon voor een mogelijke lessenreeks rond een prijswinnaar. We verduidelijken didactische keuzes – we zetten de tekst- en leeservaring centraal, maar bieden differentiatiemogelijkheden op basis van verschillende interesses en mogelijkheden – en we doen suggesties voor ict-ondersteuning, omdat we de lessenreeks willen kruiden met tekst, beeld en geluid.

De deelnemers krijgen een link naar een uitgewerkte lessenreeks mee, naar aanleiding van de Fintro-prijswinnaar *Wil* van Jeroen Olyslaegers. We zullen de deelnemers ook uitnodigen om de lessenreeks in hun klassen uit te proberen. De lessenreeks werkt met fragmenten uit de roman. Leerlingen lezen dus aanvankelijk deze fragmenten en niet het volledige boek. Achteraf kunnen sommige leerlingen wel kiezen voor een verdiepende opdracht die vertrekt van de volledige lectuur van het boek.

2. Een sjabloon?

De online map met het lesmateriaal bestaat uit een reeks klassieke opdrachten naar aanleiding van tekstfragmenten uit de roman, recensies en allerlei krantenartikels. De opdrachten krijgen telkens aanduiding met één, twee of drie sterren (*/**/***). Deze aanduiding verwijst naar de moeilijkheidsgraad en/of de uitgebreidheid van de opdracht. Naast de opdrachten waaruit de leerkracht vrij kan kiezen, is er ook een sjabloon met een basisles die een aantal van de opdrachten bevat. Voor de opbouw van

deze basisles vonden we inspiratie bij het model van activerende directe instructie van Leenders (2002). In dit artikel verwijzen we naar tekstfragmenten, beeldfragmenten en een *Padlet*-muur-die we om redenen van *copyright* niet kunnen opnemen. In de sessie en via de link naar het materiaal krijgen de deelnemers hier echter een zicht op.

2.1 Fase 1: inleiding en terugblik (*flipping the classroom*)

In deze fase is er een terugblik op vorige literatuurlessen en activeren en achterhalen leerlingen hun voorkennis. Het is belangrijk dat de leerkracht meteen hoge verwachtingen stelt en de leerlingen motiveert voor de volgende lessen.

1. Aan het eind van de les vertelt de leerkracht dat de leerlingen in de volgende les zullen kennismaken met een belangrijk boek dat een literaire prijs, de Fintro-prijs, heeft gewonnen: *Wil* van Jeroen Olyslaegers. Op de *Padlet*-muur volgt een korte brainstorm.
2. De leerlingen krijgen de opdracht om een beeldfragment n.a.v. de uitreiking van de prijs te bekijken en een aantal vragen te beantwoorden, en de antwoorden voor de start van de volgende les te posten op de *Padlet*-muur. Mogelijke vragen:
 - Waarom reikt men literaire prijzen uit?
 - Wie reikt een prijs uit?
 - Wat is de waarde van de prijs? Financieel? Andere waarde?
 - Wie kan een literaire prijs winnen?
 - Waarom heeft dit boek gewonnen?
 - Enz.

Er is ook een algemene vraag die polst naar vragen/verwachtingen die leerlingen hebben n.a.v. het beeldfragment.

3. De volgende les begint met het bespreken van de antwoorden op de *Padlet*-muur. De leerkracht overloopt een aantal antwoorden en vragen. Hopelijk zijn er een aantal vragen die de leerkracht kan beantwoorden met: “Dat zal je in deze lessenreeks vernemen”.

2.2 Fase 2: oriëntatie en uitleg – samen een fragment lezen uit het boek

1. De leerlingen krijgen een *hand-out* met de lesdoelen en met een fragment uit het boek *Wil* (p. 15-19) met een korte situering:

Het fragment speelt zich af in Antwerpen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Duitsers bezetten Antwerpen en verplichten de Antwerpse politie om mee te helpen bij het opsporen en oppakken van Joden. Het fragment komt uit het begin van het boek. Hulpagenten Wilfried en Lode moeten onder leiding van twee Duitse soldaten een Joods gezin uit hun huis halen.

2. De leerkracht kondigt aan dat de auteur zelf het fragment voorleest¹. De leerlingen krijgen de volgende luister/leesopdrachten:

- Noteer een aantal gevoelens die bij je opkomen nadat je dit fragment hebt gelezen/beluisterd. Verklaar kort.
- Visualiseer de gebeurtenissen, maak tekeningen, noteer de route², enz.
- Denk na over de vertelsituatie: wie vertelt dit fragment? Aan wie wordt dit fragment verteld? Wanneer wordt dit fragment verteld? (vooraf/tijdens/achteraf/... de gebeurtenissen).
- Op basis van dit fragment vind ik dat de schrijver de prijs verdient/niet verdient omdat ...

Indien de leerlingen echt over voldoende voorkennis over de Tweede Wereldoorlog in Antwerpen beschikken, is er ook een *Padlet*-muur waarop de leerlingen (en de leerkracht) allerlei informatie posten die de leerlingen voor of tijdens de les kunnen raadplegen.

2.3 Fase 3: begeleide inoefening

De leerlingen beluisteren/lezen het fragment. Ze noteren individueel hun antwoorden en overleggen vervolgens met een andere leerling. Hierna volgt een korte, plenaire bespreking van de antwoorden (=1-2-*share*). Mogelijke (door)vragen die nog niet definitief beantwoord moeten worden:

- Mogen politieagenten zomaar meewerken met een buitenlandse bezetter?
- Zijn de politieagenten medeplichtig/schuldig aan een misdaad?
- Hoe zou je zelf reageren in een dergelijke situatie?

Op dit moment polst de leerkracht naar de antwoorden op de laatste vraag om onmiddellijk enig zicht te hebben op het effect dat het fragment op de leerlingen heeft.

2.4 Fase 4: zelfstandige verwerking d.m.v. een groepswerk

In deze basisles kiezen we voor de expertmethode. In ronde 1 vormen de leerlingen groepen en beantwoorden ze een vragenreeks. De leerlingen kiezen zelf hoe ze note-

ren. In ronde 2 volgen (korte) simultane presentaties per vragenreeks. Op die manier krijgen alle leerlingen alle antwoorden te horen.

Groep 1 *Het fragment verkennen: de gebeurtenissen en de ruimte

1. Hoe vind je dat de auteur de tekst heeft voorgelezen? Wat is de toon van dit fragment? Kies het woord uit de lijst dat het beste past of kies je eigen woord en verklaar je keuze: kritisch – machteloos – grappig – spannend – heldhaftig – droevig – realistisch.
2. Iemand vertelt de gebeurtenissen in enkele zinnen na. Is iedereen het eens met deze versie? Gebruik eventueel de plattegrond om de weg die ze afleggen te tekenen.
3. Iemand leest de rest van het fragment (op p. 19) luidop voor. Is het moeilijk om dit op de ‘juiste’ manier voor te lezen? Waarom (niet)?
4. “Wat mij daar gered heeft”, zegt Wilfried op p. 18. Waarom gebruikt hij het woord ‘gered’? Wat was gevaarlijk aan hun gedrag?
5. Welke sfeer geeft de sneeuw aan het fragment? Welk extern element geeft nog extra sfeer aan het fragment?

Groep 2 *Het fragment verkennen: de schrijfstijl

1. Hoe vind je dat de auteur de tekst heeft voorgelezen? Wat is de toon van dit fragment? Kies het woord uit de lijst dat het beste past of kies je eigen woord en verklaar je keuze: kritisch – machteloos – grappig – spannend – heldhaftig – droevig – realistisch.
2. Iemand leest de rest van het fragment (op p. 19) luidop voor. Is het moeilijk om dit op de ‘juiste’ manier voor te lezen? Waarom (niet)?
3. De schrijver gebruikt heel wat beeldspraak en vergelijkingen. Verzamel minstens vijf voorbeelden.

Groep 3 *Het fragment verkennen: de personages & de vertelsituatie

1. Hoe vind je dat de auteur de tekst heeft voorgelezen? Voor welk personage/welke personages heb je sympathie? Waarom?
2. Bewijs de volgende uitspraken aan de hand van voorbeelden uit het tekstfragment (zoek voor beide uitspraken bewijzen!): ‘Wilfried en Lode zijn gewone mensen en geen helden’ / ‘Wilfried en Lode zijn helden’.
3. Het fragment is kort. Toch kan je een aantal personages al typeren. Zoek een rond personage en een vlak personage en verklaar je keuze.
4. Wilfried vertelt het verhaal aan een imaginaire achterkleinzoon. Waarom gebruikt hij de zin “Ik ga het u zeggen zoals het is” op p. 15?

Groep 4 **Het fragment verkennen: een stukje herschrijven

1. Herschrijf een stukje van het fragment vanuit het standpunt van het twaalfjarige jongetje dat gaat lopen. Kies voor de ik-vorm. Begin met het herschrijven bovenaan p. 16, wanneer ze vertrekken op hun tocht.
 - Schrijf ... minuten in stilte.
 - Lees de verschillende fragmenten aan elkaar voor. Welke overeenkomsten en welke verschillen zie je?

Groep 5 **Het fragment verkennen – een *storyboard* maken

Deze extra opdracht kan ook in de plaats van de opdracht voor groep 1 gegeven worden. Deze opdracht is een goede opstap naar de oefening waarin de leerlingen een scenario van de scène schrijven (zie verder).

Leerlingen kunnen deze opdracht individueel uitvoeren en dan elkaars storyboards vergelijken. Ze kunnen de opdracht ook in groep uitvoeren.

1. Deel het fragment op in een zestal scènes.
2. Teken een *storyboard* met de verschillende scènes. (De leerlingen krijgen enkele voorbeelden van *storyboards*.)
3. Verantwoord je keuze.

Het **storyboard** is een verzameling uitgetekende shots van scènes uit een filmscript zoals de regisseur ze voor ogen heeft. Ze zijn bedoeld om de acteurs en de crew te helpen een beeld te krijgen van hoe de scène eruit moet komen te zien.

Storyboard (filmtechniek) - Wikipedia
[https://nl.wikipedia.org/wiki/Storyboard_\(filmtechniek\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Storyboard_(filmtechniek))

2.5 Fase 5: evaluatie

We starten met een snelle, interactieve bevraging met behulp van *Socrative* of *Mentimeter*, gevolgd door een grondige bespreking ervan. Het is belangrijk dat voor deze fase voldoende tijd wordt genomen en dat zowel de leerkracht als de leerlingen een evaluatie geven van de werkwijze en de resultaten.

2.6 Fase 6: terug- en vooruitblik

In deze fase blikken we vooruit naar toekomstige lessen. Het is mogelijk om hier de link te leggen naar een verdere uitdieping van het tekstfragment en het boek. Een voorbeeld van twee verdiepingsopdrachten vind je hieronder.

*** Doordringen tot de tekst: de psychologie van de personages

“Als ik erop terugkijk, moet ik denken aan de zee”, zegt Wilfried op p. 16. Hij vertelt een korte anekdote die zich afspeelt aan de zee. Hij eindigt met: “Ik zweer dat ik het toen zag sneeuwen bij een temperatuur van dertig graden. En ik verzeker u evenzeer dat ik iemand in het Duits hoorde brullen”.

- Verklaar deze gedachtesprong van Wilfried aan de hand van de tekst uit het document over traumaverwerking. In deze opdracht leggen de leerlingen linken tussen de literaire tekst en een wetenschappelijke tekst.
- Hoe is de verhouding tussen Wilfried en zijn vader? Bewijs je antwoord met een voorbeeld/voorbeelden uit de tekst.

*** Doordringen tot de tekst: een filmscenario schrijven

- Schrijf een eerste versie van een filmscenario dat als basis kan dienen voor een verfilming van dit fragment. In een vorige les zagen we hoe een scenario wordt opgebouwd. Zorg voor dialogen en regieaanwijzingen. Beschrijf ook duidelijk het decor, de omgeving, enz.
- Lees of beluister het fragment nog eens aandachtig. Zorg ervoor dat je de keuzes die je in het scenario maakt, kunt toelichten door te verwijzen naar de oorspronkelijke tekst. Je mag ook een tekening van de scène toevoegen.

3. Afsluitend

In dit korte bestek heeft de lezer hopelijk een beeld van de mogelijkheden die deze lessenreeks biedt. We hebben in deze lessenreeks elementen van een heel klassieke lesaanpak – tekstanalyse, directe instructie – gecombineerd met een aantal hedendaagse uitdagingen – aandacht voor autonomie en differentiatie, gebruik van moderne media, enz. Door deze combinatie hopen we ook aandacht voor literaire competentie en leesplezier met elkaar te kunnen verzoenen. We willen leerkrachten uitnodigen om dit materiaal eens uit te proberen en verder te verfijnen.

Referenties

- Berben, M. (2017). *Activerende en passende werkvormen. Naar meer variatie en motivatie in de les*. Nijmegen: CPS.
- Leenders, Y. (2002). *Effectieve instructie. Leren lesgeven met het activerende directe instructiemodel*. Nijmegen: CPS.
- Olyslaegers, J. (2016). *Wil*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Noten

- ¹ De uitgeverij stelt het audio-bestand beschikbaar via *Soundcloud*.
- ² In het lesmateriaal zit een plattegrond die de leerlingen kunnen gebruiken.